

***Viața Cuviosului Paisie de la Neamț*, tipărită cu binecuvântarea I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Ediție îngrijită de Diac. Prof. Ioan Ivan, după manuscrisul nr. 154 din Biblioteca Mănăstirii Neamț, Editura “Trinitas”, Iași, 1997, 154 p. + ilustrații**

Activitatea laborioasă a prof. diacon Ioan Ivan este binecunoscută celor preocupați de vechea spiritualitate românească. Trăind și activând în vecinătatea Mănăstirii Neamțului, a avut privilegiul să-i studieze pe îndelete arhiva și biblioteca. Roadele acestui studiu îndelungat și-au găsit materializarea în zeci de articole, studii și volume, între care amintim ultima monografie a Mănăstirii, al cărei coautor este și volumul de față, ce ne face cunoscută *Viața Cuviosului Paisie Velicovschi (1722-1794)*, după ultima variantă nemțeană, de la mijlocul sec. al XIX-lea, ce se găsește în manuscrisul miscelaneu, înregistrat în inventar sub nr. 154. Se știe foarte bine că editarea unui text vechi nu este un lucru ușor de îndeplinit.

Cuvântul înainte (p. V-VIII) este semnat de Înalt Preasfințitul Daniel, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, sub a cărui binecuvântare acest volum a văzut lumina tiparului. Se expun motivele publicării acestei *Vieți*: cu prilejul aniversării a 500 de ani de la sfințirea bisericii din incinta Mănăstirii Neamț, impunătoare ctitorie a voievodului Ștefan cel Mare (1497-1997) și, între altele, “ca un omagiu adus memoriei Sfântului Cuvios Paisie de la Neamț (1722-1794), precum și autorilor manuscrisului nr. 154 din biblioteca Mănăstirii Neamț și anume starețul Gherasim Miron și arhimandritul Augustin Braha, care l-au compus între anii 1852-1856, cu intenția de a scrie o Istorie a Sfintelor Monastiri Neamțului și Secului”. Precizăm că momentul aniversării a 500 de ani de la Sfințirea Bisericii “Înălțarea Domnului”, din incinta mănăstirii, a ocazionat și deschiderea oficială a Muzeului “În memoriam Sf. Cuvios Paisie de la Neamț”.

În *Introducere* (p. IX-XXIX), după ce trece în revistă ultimele realizări și împliniri ale Mănăstirii Neamț, inclusiv apariția de sub tipar a prezentului volum, din inițiativa și cu

binecuvântarea Preasfințitului Daniel, Mitropolitul Moldovei, distinsul autor, în zece subcapitole, ne descrie manuscrisul; ne prezintă cuprinsul manuscrisului; ne evocă personalitatea părintelui Paisie așa cum reiese din multele mărturii ale vremii; ne oferă date mai vechi și mai noi în legătură cu canonizarea săvârșită în anul 1992 și înscrierea în calendarul ortodox român, în ziua de 15 noiembrie, ziua morții sale; aflăm autobiografiile și biografiile cunoscute până în prezent; nota editorului este cuprinsă în ultimul subcapitol. Fără îndoială, venerabilul diacon prof. ne pune la dispoziție multe date noi în legătură cu activitatea complexă a Starețului Paisie, care “din Sfântul Munte al Athonului viind în Moldavia, ca un apostol, au deschis prăvălie de fapte bune, care de când iaste Moldaviia să creadă că poate nu s-au deschis” (f. 88).

Viața Cuviosului Părintelui Stareț Paisie ocupă f. 70-157 v. ale manuscrisului Miscelaneu, fiind precedată de: *Înainte cuvântare către tot pravoslavnicul cetitoriu* (f. 1-4), *Istorie pentru Sfânta Monastire a Neamțului* (f. 4 v.-44), *Istorie pentru Sfânta Monastire a Secului* (f. 45-69v.) și urmată de *Stareții – arhimandriți de după trecerea din viață a Cuviosului Paisie* (f. 157v.-193v.).

Lucrat în perioada anilor 1852-1856, probabil de mâna arhimandritului Augustin, cu scopul de a-l tipări în tipografia nemțeană, manuscrisul prezintă o scriere cursivă, caligrafică, curată, cu cerneală neagră și roșie; ca de obicei, cerneala roșie este folosită la titluri și elemente de ornamentică (frontispicii, vignete, inițiale ornate în cadru), realizate simplu, în peniță.

Așa cum alcătuitoarii înșiși ne precizează la baza frontispiciului de la f. 70 (reprodus la pagina 139), sursele principale folosite au fost scrierile ucenicilor direcți ai starețului Paisie: părintele Mitrofan și părintele Isaac Dascălul.

Provenind din Poltava, localitate în Ucraina, cu patru ani de studii la Academia din Kiev, Cuviosul Paisie trăiește în două răstimpuri, pe pământ românesc: 4 ani (1742-1746) în schituri din ținutul Buzăului și al Vrancei (Dălhăuți, Trăisteni, Câmu și Poiana Mărului) și pasager prin mănăstirile din Moldova, Vorona și Neamț, și 31 de ani, după revenirea de la Muntele Athos (unde a stat 17 ani, 1746-1763), în Mănăstirea Dragomirna, 12 ani (1763-1775), la Mănăstirea Secu 4 ani (1775-1779) și la Mănăstirea Neamț 15 ani (1779-1794), fiind până la moartea sa, în 1794, conducătorul ambelor obști.

Inițiatorul mișcării de renaștere a vieții monastice în spiritul tradiției athonite, pe baza unei bune cunoașteri a învățăturilor patristice, Cuviosul Paisie a patronat adevărate școli de traducători, din elenește în limbile română și slavonă de redacție ruso-ucraineană. S-au tradus îndeosebi texte patristice dar și alte lucrări cu caracter științific, care s-au multiplicat și răspândit apoi prin zeci de manuscrise. Paisie însuși, ajutat de câțiva ucenici traducea mai ales în slavonă pentru conașionalii săi; între lucrările traduse, amintim monumentală traducere din greacă a Filocaliei (Dobrotoliubie) tipărită în 1793 la Moscova, în 1794 la Sankt-Petersburg și reluată în ediții ulterioare; a apărut și la București în anul 1990.

Interesante și impresionante sunt relatările contemporanilor și urmașilor despre calitățile de necontestat ale monahului și omului Paisie. Într-una din vitrinele noului Muzeu – memorial s-a așezat următorul mesaj autograf:

“Părinte Dositheie, ostenește-te, pentru Dumnezeu și cu blagoslovenia mea, cât te va întări Dumnezeu și citește tânărului bolnav, care ți se aduce, rugăciunile corespunzătoare boalei de care este cuprins. Al tău Părinte duhovnicesc, Paisie, starețu” (p. XV).

Citind acest volum ne-am amintit că prima autobiografie a Cuviosului Paisie a fost descoperită și tradusă (*Autobiografia unui Stareț, Paisie Velicicovschi*) de regretata profesoară a Universității din București, slavista Elena Lința (p. XIX).

În ceea ce privește reproducerea textului, cele “câteva considerații (...) de editare” nu ne lămuresc îndeajuns. Se deduce că s-a recurs la transcrierea fonetică interpretativă puternic influențată de transliterație cu actualizarea inconsecventă a semnelor de punctuație și ortografie actuale; ceea ce face ca, pe alocuri, textul să se citească cu greutate.

Transcrierea textului propriu-zis este urmată de nouă Anexe (f. 90-129) extrem de importante ce vin în completarea datelor cu referire la viața și activitatea părintelui Paisie: *Câteva momente din timpul Sfântului Paisie după monahul Vitalie; Scrisori ale Sfântului Paisie; Vedenia avută de monahul Teodosie în anul 1797; Câteva date biografice despre Isaac Dascălul, Andronic Popovici, Augustin Braha și Gherasim Miron; Bibliografia folosită de autorii manuscrisului 154, la întocmirea Vieții Cuviosului Paisie; Schiturile din județele Buzău și Vrancea în care a stat Cuviosul Paisie; Schituri-mănăstiri și oameni în traseul făcut de Cuviosul Paisie de la Poltava la Mănăstirea Neamț; Ierarhi în Moldova, în perioada 1763-1794; Mărturia ieroshimonahului Gherasim, egumenul schitului Pocrov din 7 februarie 1783.*

Glosarul (p. 132-138), atât de necesar pentru buna înțelegere a textelor vechi, cele câteva *reproduceri* după filele manuscrisului transcris (p. 139-148), *Rezumatul* în limba engleză (p. 149-153), numeroase *ilustrații* (cu explicații bilingve: în română și engleză), reprezentând lăcașe de cult, pietre de mormânt, pisanii, gravuri, tablouri, icoane, manuscrise, cărți tipărite, obiecte de cult, imagini din sălile noului Muzeu închinat memoriei Cuviosului Paisie, hărți, toate având legătură cu subiectul cărții – viața înnobilită de fapte alese a Sfântului Paisie –, completează, în mod fericit, aparatul științific al volumului de față, ce se constituie într-o reușită editorială.

Autorul a renunțat la o Bibliografie "Paisie", potrivit propriei precizări, întrucât "s-ar fi putut extinde pe mai multe pagini"; cu prețul acestui "risc", credem că ea ar fi fost extrem de utilă.

Volumul face o bună impresie și prin aspectul exterior, prin calitatea bună a hârtiei (foaie velină), a reproducerilor.

Olimpia Mitric